

Опубл. дж.: Пятидесятилетний юбилей Киевской духовной академии. – К., 1869. – С. 397; Протоколы Совета Киевской духовной академии за ноябрь 1870 г. // ТКДА. – 1871. – № 1. – С. 2, 45–48; Протоколы Совета Киевской духовной академии за май 1871 г. // ТКДА. – 1871. – № 9. – С. 43–45; С. И. Л. Некролог (Н. Л. Зайцев). – Калуга, 1872. – 12 с.

Літ.: Родосский А. С. Биографический словарь студентов первых XXVIII курсов С.-Петербургской духовной академии. – СПб., 1907. – С. 156–157; К. Здр-въ [Здравомыслов К. Я.]. Зайцев, Николай Лазаревич // РБС. – Т. : Жабокритский – Зяловский. – Пг., 1916. – С. 189–190; Титов Ф., проф., прот. Императорская Киевская духовная академия в ее трехвековой жизни и деятельности (1615–1915 гг.) : историческая записка. – К., 2003. – С. 548–549; Кузьміна С. Л. Філософія освіти та виховання у київській академічній традиції ХІХ – початку ХХ ст. – Сімферополь, 2010. – С. 113–114, 201–203.

С. Л. Кузьміна

ЗИНЧЕНКО Гнат Климентійович [рос. Зинченко Игнатий Клементьевич] (1833–19.04[01.05].1901), випускник КДА – освіт., культ. і громадський діяч, церк. історик.

Нар. у с. Шершенівка Лубенського пов. Полтав. губ. (нині – с. Шершнівка Лубенського р-ну Полтав. обл.) у сім'ї козака. Після закінчення Полтав. ДС (1846–53) навчався у КДА (1853–57), де здобув ступ. магістра богослов'я і словесних наук (ухвалу Ради КДА від 08.08.1857 затверджено Св. Синодом 24.12.1858). Рукопис випускного твору З. «О подвиге святого юродства в Церкви Русской» зберігається у ІР НБУВ.

Після закінчення КДА був призначений (з 06.11.1857) вчителем логіки, психології та поєднаних із ними предметів Катериносл. ДС, де згодом викладав також (після затвердження магістерського ступ. – у статусі професора) лат. мову (09.10–05.11.1858), історію рос. держави і грец. мову (21.04–19.11.1859); обіймав посади помічника інспектора (05.03–15.10.1858; з 18.06.1860) й економа (15.10.1858–18.06.1860).

08.07.1860 переведений на посаду професора Св. Письма Полтав. ДС. З 26.09.1860 – професор по класу іконопису (протягом

1861–62 періодично заміщав викладача Св. Письма).

У листопаді 1863 переїхав до С.-Петербургу, обійнявши посаду професора логіки і психології С.-Петербур. ДС. З 1866 викладацьку діяльність поєднував з адм. роботою на посадах члена семінарського Правління, помічника бібліотекаря та в. о. інспектора. З лютого 1867 – інспектор С.-Петербур. ДС. Перебуваючи на цій посаді, з 1868 викладав педагогіку і завідував недільною школою при семінарії.

На поч. 1870 перейшов на службу до Св. Синоду, отримавши призначення членом-ревізором духовного Учебного ком-ту. Обіймаючи цю посаду протягом 18 років, здійснив ревізію духовно-навч. закладів 37 єпархій; підготував детальні аналітичні звіти (частину з яких опубліковано) про їхній стан, проблеми і перспективи розвитку. Своєю діяльністю на посаді ревізора сприяв реформуванню духовних семінарій та уч-щ у 1870–1880-х.

У 1888 призначений віце-директором Канцелярії обер-прокурора Св. Синоду (К. П. Победоносцева). З 13.11.1893 до кін. життя керував Контролем при Св. Синоді, дослужившись до чину таємного радника.

Перебуваючи на службі у С.-Петербурзі, зберігав тісні зв'язки із духовенством та освітянами Полтавщини. Був одним з ініціаторів створення у грудні 1889 Лубенського Спасо-Преображенського братства, Рада якого з 1893 опікувалась усіма церковнопарафіяльними школами м. Лубни і повіту. Як «братчик-засновник» чимало сприяв розвиткові благочинної та духовно-просвітницької діяльності братства – зокрема розбудові відкритих при ньому церковнопарафіяльної зразкової (1889) та учительської (1894) шкіл, а також створенню широкої мережі братських відділень та його початкових навч. закладів у сільс. парафіях. Як почесний попечитель церковнопарафі-

яльних шкіл Лубенського пов. Полтав. губ. (затверджений у цьому званні ухвалою Св. Синоду від 27.04–11.05.1890) щороку під час відпустки відвідував ввірені йому навч. заклади. Дбаючи про їхнє матеріальне і кадрове забезпечення, відіграв вагому роль у розвитку шкільництва на Лубенщині, де станом на 1899 діяло вже 78 церк. шкіл, початкову освіту в яких здобувало 3 тис. учнів обох статей. Брав активну участь у благодійницькій допомозі братства незможним сільс. парафіянам Лубенського пов. та наданні їм безвідсоткових позик. Докладав особистих зусиль для отримання синодальних коштів на освіт. та благодійницькі цілі братства; надавав йому фінансову підтримку за рахунок власних грошових внесків.

Захоплюючись церк. історією, зібрав велику колекцію документів правосл. монастирів, церков і парафій півн. Росії XV–XVIII ст., що склали 3-томні «Акты Холмогорской и Устюжской епархий», видані в 1890–1908 у серії «Русская историческая библиотека, издаваемая императорской Археографической комиссией» (упорядкував перші 2 томи і уклав до них покажчики). Опублікував низку статей і брошур з історії монастирів, вищого церк. управління та церк. шкільництва в Росії. Друкувався в ж-лах «Русский вестник», «Православное обозрение» та ін. Був дійсним членом Імп. Рос. археол. тов-ва (з 30.10.1886), Рязанської вченої архів. комісії (з 20.01.1888) та ін. наук. тов-в.

Помер у м. Ялті. Місце поховання невідомо.

Особовий фонд З., що містить низку біогр. документів, листування, рукописи статей і брошур, матеріали з історії духовної освіти тощо, зберігається у Рос. держ. істор. архіві (РГИА) у м. С.-Петербурзі (ф. 858, 130 од., 1849–1900). Матеріали і документи з монастирської колекції З. увійшли до фондів Рос. секції Науково-істор. архіву

С.-Петербур. ін-ту історії РАН (ф. 56 і 174, 215 од., 1513–1570) та РНБ (ф. 229, 1758 од., 1490–1754).

Осн. тв.: Заметки о судьбах начального народного образования в России. – СПб., 1884. – 70 с.; Калужская игуменья Маремьяна Викулична Пальчикова. – М., 1885. – [2], 86 с.; О нашем высшем церковном управлении. – СПб., 1891. – 42 с.

Упоряд.: Акты Холмогорской и Устюжской епархий. – Ч. 1. 1500–1699 гг. // Русская историческая библиотека, издаваемая имп. Археографической комиссией. – Т. 12. – СПб., 1890. – 1645 с.; [Те саме]. – Ч. 2 // Там само. – Т. 14. – СПб., 1894. – [2], 34, 1286 с.; [Те саме]. – Ч. 3 // Там само. – Т. 25. – СПб., 1908. – 1268 с.

Арх.: ІР НБУВ. – Ф. 175. – №№ 59/5, 59/7; Ф. 304. – Дис. 213; ЦДІАУК. – Ф. 711. – Оп. 1. – Спр. 3715, 4073; Оп. 2. – Спр. 5825.

Опубл. дж.: [Зинченко И. К.] Отчет о ревизии духовно-учебных заведений Черниговской епархии, произведенной с 3 мая по 4 июня 1870 г. в видах приготовления оных к полному преобразованию по высочайше утвержденным в 14 день мая 1867 года уставам и штатам. – СПб., 1870. – 60 с.; *Він же.* Отчет о ревизии духовно-учебных заведений Курской епархии 1870 года. – СПб., 1871. – 122 с.; *Він же.* [Те саме] Вятской епархии 1871 года. – СПб., 1871. – 140 с.; *Він же.* [Те саме] Волынской епархии 1871 года. – СПб., 1872. – 107 с.; *Він же.* [Те саме] Подольской епархии 1871 года. – СПб., 1872. – 86 с.; *Він же.* [Те саме] Казанской епархии 1871 года. – СПб., 1872. – 77 с.; *Він же.* [Те саме] Рижской епархии 1872 года. – СПб., 1873. – 84 с.; *Він же.* [Те саме] Астраханской епархии 1873 года. – СПб., 1874. – 30 с.; *Він же.* [Те саме] Самарской епархии 1873 года. – СПб., 1874. – 55 с.; *Він же.* [Те саме] Саратовской епархии 1873 года. – СПб., 1874. – 92 с.; *Він же.* [Те саме] Симбирской епархии в 1873 году. – СПб., 1874. – 68 с.; *Він же.* [Те саме] Тамбовской епархии в 1874 году. – СПб., 1874. – 62 с.; *Він же.* [Те саме] Харьковской епархии в 1874 году. – СПб., 1875. – 73 с.; *Він же.* [Те саме] Владимирской епархии 1875 года. – СПб., 1876. – 60 с.; *Він же.* [Те саме] Нижегородской епархии 1875 года. – СПб., 1876. – 27 с.; *Він же.* [Те саме] Пензенской епархии. – СПб., 1876. – 51 с.; Проект Устава Спасо-Преображенского братства // Полтавские Ев. – 1889. – № 22. – Ч. офиц. – С. 887; Журнал постановлений Совета Спасо-Преображенского братства. Заседание 3 июня 1890 г. // Там само. – 1890. – № 13. – Ч. офиц. – С. 498–499; Отчет о деятельности Лубенского Спасо-Преображенского братства с 10 декабря 1889 года по 7 августа 1890 года // Там само. – 1890. – № 19. – Ч. офиц. – С. 795–796, 802; Определения Св. Синода // ЦВед. – 1890. – № 21. – С. 221; Высочайшие повеления // Там само. – 1893. – № 47. – С. 353; Высочайший приказ // Там само. – 1901. – № 21. – С. 195; И. К. Зинченко [некролог] // ПрибЦВед. – 1901. – № 18. – С. 653; Лубенское Спасо-Преображенское братство в 1900–1901 году // Полтавские Ев. – 1901. – № 28. – Ч. офиц. – С. 772–773, 777.

Літ.: *Надеждин А.* История С.-Петербургской православной духовной семинарии с обзором общих учреждений и мероприятий по части семинарского устройства. 1809–1884. – СПб., 1885. – С. 316–317, 333, 567; По поводу десятилетия Лубенского Спасо-Преображенского братства // *Полтавские Ев.* – 1899. – № 27. – Ч. неофиц. – С. 1034, 1049–1052, № 28. – Ч. неофиц. – С. 1081–1082, 1087, 1090–1092.

М. Л. Ткачук

ЗЛАТОВЕРХОВНИКОВ Михайло Данилович [рос. Златоверховников Михаил Данилович] (14[26].09.1842–1929), протоієрей, випускник КДА – священнослужитель РПЦ, церк. педагог та адміністратор.

Нар. у с. Нижня Залегощ Новосільського пов. Тульської губ. (нині – Залегощенського р-ну Орловської обл. РФ) у сім'ї священника. Після закінчення Новосільського ДУ (1859) навчався у Тульській ДС (1859–65) та КДА (1865–69), де здобув ступ. магістра богослов'я (рішення Конференції КДА від 19.12.1869 затверджено ухвалою Св. Синоду від 20.10.1870). Рукопис канд. твору З. «Учение Иисуса Христа о Себе как о Мессии и Сыне Божиим», схвально оціненого рецензентами проф. С. М. Сольським та проф. Н. І. Щоголевым, зберігається в ІР НБУВ (опублікований у Чернігові в 1876).

Після закінчення КДА 05.08.1869 призначений в. о. законовчителя Черніг. чол. гімназії. 22.02.1870 рукопокладений у сан ієрея і затверджений на посаді законовчителя. Певний час викладав поряд із Законом Божим словесність і логіку у старших класах (01.11.1876–28.06.1877). З кін. жовтня 1870 одночасно служив законовчителем Черніг. жін. гімназії.

У 1878 переїхав до Києва. Протягом 30 років обіймав посаду законовчителя 1-ї чол. гімназії, настоятеля Свято-Миколаївської гімназійної церкви (05.06.1878–18.10.1908, з 08.04.1884 – у сані протоієрея). Паралельно до 01.08.1883 викладав Закон Божий у жін. гімназії Мін-ва народної освіти, з 01.08.1883 до 01.10.1895 – у 3-й чол. гімназії. Зажив слави як зразковий наставник і видатний пастир.

Поряд із викладацькою і пастирською діяльністю мав численні обов'язки на єпархіальній службі: був членом Цензурного ком-ту (20.06.1890–03.01.1896), екзаменаційного ком-ту при Київ. учбовому окрузі (екзаменував із Закону Божого у 1890–1908), духовної консисторії (з 31.10.1908), єпархіальної місіонерської ради (з 20.12.1911); почесним членом єпархіальної училищної ради (з 14.04.1910), помічником наглядача за викладанням Закону Божого у київ. середніх навч. закладах Мін-ва народної освіти (з 29.12.1911). Став першим очільником ради Тов-ва поширення релігійно-моральної освіти у дусі Правосл. Церкви (07.12.1893–02.10.1895), згодом переіменованого на Київ. правосл. релігійно-просвітницьке тов-во. Був обраний товаришем голови Київ. Свято-Володимирського братства (з 15.02.1909), скарбником (з 22.03.1909) і пожиттєвим дійсним членом (з 29.04.1912) Київ. відділу Імп. Правосл. Палестинського тов-ва, членом Ком-ту із завідування безкоштовними лікарняними закладами при Київ. Свято-Покровському жін. монастирі (з грудня 1909), почесним членом КДА (обрання 06.06.1914 затверджено Св. Синодом 27.07.1914).

Протягом багаторічної сумлінної пед. та пастирської діяльності мав численні церк. відзнаки та нагороди – у т. ч. митру (07.11.1908). Був нагороджений орденами Св. Анни 3-го (24.04.1888), 2-го (15.03.1892) та 1-го (06.05.1908) ступ.; Св. Володимира 4-го (14.05.1896), 3-го (06.05.1905) і 2-го (06.05.1913) ступ. За активну участь в організації роботи лазарету духовенства і церков м. Києва та Київ. єпархії отримав знак Червоного Хреста (09.09.1916). Рішенням Київ. дворянського депутатського зібрання від 30.11.1896, затвердженим указом Сенату по Департаменту Герольдії 31.03.1897, З. було надано спадкове дворянство.

Як член Київ. клубу рос. націоналістів (з 1908) у передреволюц. роки брав участь у його заходах (зокрема – у Західноруському з'їзді в Києві у 1909). Влітку 1919 З. виступив проти створення при Києво-Софійському